

POZİTİF SEMPTOMLARI DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİNİN GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ

Dr. Şahap ERKOÇ (*) Doç. Dr. Oğuz ARKONAÇ (*) Dr. Cem ATAKLI (*) Dr. Erdoğan ÖZMEN

ÖZET

Bu çalışmada kısa adıyla SAPS olarak bilinen Pozitif Belirtileri Değerlendirme ölçeğinin Türkçesinin, değerlendiriciler arası ve test-tekrar test güvenilirlikleri araştırılmış; sonuç olarak ölçeğin Türkçesini güvenilir ve geçerli olduğu saptanmıştır.

ANAHTAR KELİMELER: SAPS- Pozitif Belirtileri Değerlendirme ölçeği, Şizofreni, Güvenilirlik, Geçerlilik.

The Reliability and Validity of Scale for the Assessment of the Positive Symptoms

SUMMARY

In this study, the inter-rater and test-retest reliability and internal validity of Turkish version of Scale for the Assessment of the Positive Symptoms was investigated highly reliable and quite valid.

KEY WORDS: SAPS, Scale for the Assessment of the Positive Symptoms, The Reliability and Validity.

Son yıllarda şizofreninin prognozu ve tedavisi açısından negatif ve Pozitif semptom ayrımı üzerinde ısrarla durulmaktadır. Negatif semptomların baskın olduğu şizofrenilerin tedaviye iyi cevap vermediği, bu hastaların giderek yozlaştığı ve bu olgularda organik bir etyolojinin bulunabileceği belirtilerek, prognozlarının da daha kötü olduğu ileri sürülmektedir. Negatif semptomlar; varolan bazı yetilerin kaybolması affektif küntleşme, sosyal içekapanıklık, düşünce içeriğinin yoksulluğu, bilişsel işlev bozuklukları olarak tanımlanmaktadır. Pozitif semptomlar; daha önceden bulunmayan özelliklerin ortaya çıkışı, varsanılan, hezeyanlar, formal düşünce bozuklukları ve garip davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Çok defa bu semptomlar aynı vakada birarada bulunmaktadır. Negatif belirtiler ne kadar şiddetli olursa, prognoz da o derecede kötü olacağı belirtilmektedir.(1)

Pozitif Belirtileri nicelleştirmek için birçok ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçeklerin en kapsamlılarından biri de Nancy C. Andreasen tarafından geliştirilmiş olan **Scale for the Assessment of Positive Symptoms** (Pozitif Belirtileri Değerlendirme Ölçeği), kısa adıyla **SAPS** olarak bilinen ölçektir. (2) Bu ölçek toplam 34 item ve 4 altöçekten oluşmaktadır. (Tablo 8) Her item 0=Semptom yok, 1=Şüpheli, 2=Hafif, 3=Orta, 4=Belirgin, 5= Şiddetli olarak derecelendirilmektedir. Biz çalışmamızda bu ölçeğin Türkçeleştirilmiş biçiminin güvenilirliğini ve geçerliliğini inceledik.

YÖNTEM VE MATERYEL

Bu ölçek yazarlar tarafından Türkçeye çevrilmiş, çevrili üzerinde belirli bir görüş birliğine varıldıktan sonra ölçek uygulanmasına başlanmıştır. Ölçek, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesinde yatmakta olan DSM-III-R tanı ölçütlerine göre kronik şizofreni tanısı almış hastalarda uygulandı.

Olgu Seçimi: Hastaların tanıları, iki psikiyatrist

tarafından DSM-III-R'ye göre yapılandırılmış SCID görüşme formu ile değerlendirilerek konulmuş ve sadece değerlendiricilerin şizofreni tanısında görüşbirliğine varmadıkları olgular çalışma kapsamına alınmıştır. Ağır zeka geriliği ve organik bir akıl bozukluğu bulunanlar (epilepsi gibi) araştırmaya alınmamıştır. Araştırmaya alınan olguların özellikleri Tablo-1'de özetlenmiştir.

Olguların Değerlendirilmesi: Olguların tanı koyma işlemine katılmayan iki psikiyatrist tarafından aynı anda SANS ile değerlendiriciler birbirlerinin verdiği değerlendirmeyi görmüyorlardı. Aynı değerlendiriciler, aynı hastaları bir hafta sonra tekrar değerlendirdiler. (Test-tekrar test güvenilirliği) Değerlendiricilerin ikinci değerlendirmesi sırasında ilk değerlendirme sonuçları ellerinde yoktu. Değerlendiriciler, ölçeğin bazı itemlerini değerlendirirken servisteki hemşire ve diğer personellerin de bilgisine başvurdular.

Verilen Analizi: Verilerin analizinde kullanılan istatistiksel yöntemler Tablo-2'de belirtilmiştir.

BULGULAR

İtemlerin değerlendiricileri arası ve test-tekrar test güvenilirliklerini belirten **kappa katsayıları** Tablo7'de belirtilmiştir.

SANS altöçeklerinin ve toplam skorun değerlendiricileri arası güvenilirliği belirtilen **Spearman rho katsayıları** Tablo-3'de belirtilmiştir. Spearman rho değerinin 0.45'in (t değeri 2.76'den büyük ve p değeri 0.01'den küçüktür, serbestlik derecesi tüm değerlerde 29 dur) Spearman rho değerinin 0.7'nin üzerinde olması çok kuvvetli korelasyon olarak kabul edilmektedir.

SANS altöçeklerinin ve toplam skorun test-tekrar test güvenilirliğini belirten **Spearman rho katsayıları** Tablo-

(*) Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi. Psikiyatri Kliniği

V 4'de birleştirilmiştir.

İki değerlendiricinin SAPS toplam skorlarının 31 hastadaki dağılımı Tablo-6'da belirtilmiştir.

SAPS altöççeklerin ve ölçeğin bütününe içsel geçerliliğini belirleyen **Cronbach alfa değerleri** Tablo-5'de belirtilmiştir.

SONUÇ

Her itemin değerlendiriciler arası ve test-tekrar test güvenilirliğini belirleyen **kappa katsayıları** genelde düşük bulunmakla birlikte; ölçeğin toplam skorunun ve altöççek toplam skorlarının güvenilirliğinin belirlenmediği **Spearman rho değerleri** oldukça yüksek bulunmuştur. (0.79-0.96) İtemlerin herbirinin ayrı olarak kappa istatistiğine göre güvenilirlikleri orta düzeyde bulunmuştur. Her itemde 0'dan 5'e kadar değişen 6 ayrı seçeneğin bulunması ve seçenek sayısı arttıkça semptomun şiddetini belirtmedeki görüşbirliği olasılığını düşürmektedir. (3) Değerlendirilen özelliklerin olguda görülmemesi de kappa kat sayısını düşürmektedir. Her ne kadar itemlerin kappa değerlerin düşür bulunmuşsa da, altöççek ve toplam skor bakımından hastaları mertebelerine göre sıralandırmadaki görüş birliğini belirlemede kullanılan Spearman rho değerleri gerek değerlendirmelerinde istatistiksel olarak anlamlı dercede yüksek bulunmuştur. Yani **SAPS** altöççek toplam skorları ve ölçeğin bütününe toplam skoru negatif semptomların şiddeti bakımından hastaları güvenilir bir şekilde sıralamaktadır, ölçek bu amaçla kullanılabilir.

İtemlerin ayrı ayrı toplam skora göre uyumlu bir şekilde değişip değişmediğinin; diğer bir deyişle ölçeğin içsel geçerliliğinin belirlendiği Cronbach alfa değeri, ölçeğin bütününe ve bütün altöçeklerde yüksek bulunmuştur.

Sonuç olarak ölçek ile yapılan değerlendirmeler güvenilir bir şekilde kullanılabilir. Ayrıca ölçek ile yapılan değerlendirmeler geçerlidir.

Tablo -1

OLGULARIN ÖZELLİKLERİ	
Olgu Sayısı	31
Tanı (DSM-III-R) Yas	Sizofreni, Kronik
Ranj	22-64
Ortalama öğrenim	37.4-5.33
Okuma Yazması yok	3
Okur-Yazar	5
İlkokul	18
Ortaokul ve Üstü	5

Tablo -2

KULLANILAN İSTATİSTİKLER	
<u>İşlem</u>	<u>Kullanılan İstatistik</u>
İtemlerin Teker teker	Kappa
Değerlendiriciler arası ve Test-Tekrar Testgüvenilirliği	
Altöççeklerin ve Toplam Sko- run Güvenilirliği	Spearman Rho
Altöççeklerin ve Ölçeğin Bütününe içsel Geçerliliği	Cronbach Alfa
Katsayıların anlamlılığını test edilmesi	T-Testi

Tablo -3

Saps Altöççeklerinin Değerlendiriciler arası Güvenilirliği	
Altöçeğin Adı	Spearman Rho Katsayısı
Varsanılan	0.872
Hezeyanlar	0.901
Garip Davranış	0.864
Formal Düşünce bozukluğu	0.791
Toplam Skor	0.963

Tablo -4

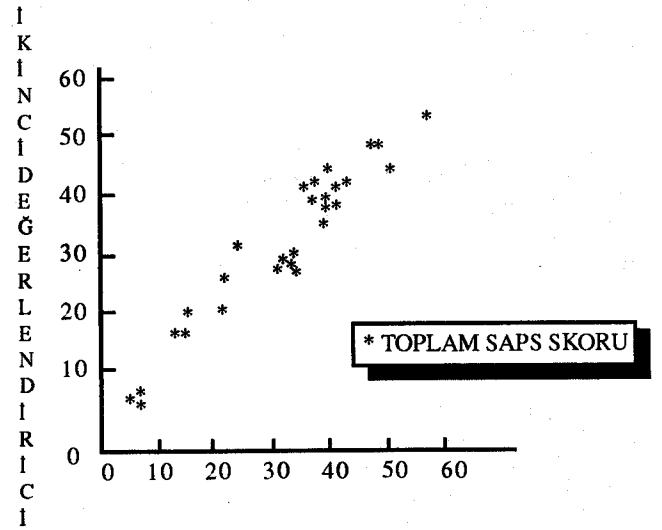
Saps Altöççeklerinin Test-Tekrar Test Güvenilirliği	
Altöçeğin Adı	Spearman Rho Katsayısı
Varsanılan	0.742
Hezeyanlar	0.871
Garip Davranış	0.784
Formal Düşünce bozukluğu	0.861
Toplam Skor	0.873

Tablo -5

Saps Altölçeklerinin İçsel Geçerlilik	
Altölçeğin Adı	Spearman Rho Katsayısı
Varsanılan	0.772
Hezeyanlar	0.755
Garip Davranış	0.610
Formal Düşünce bozukluğu	0.781
Global	0.844

Tablo -6

İki Değerlendiricinin Saps Toplam Skorlarının 31 Hastadaki Dağılımı

Tablo -7

POZİTİF SEMPTOMLARI DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ

0= Yok, 1=Şüpheli, 2=Hafif, 3=Orta,4=Belirgin,5=Şiddetli

VARSANILAR						
1- İşitme Varsanıları	0	1	2	3	4	5
2- Yorumlayıcı Sesler	0	1	2	3	4	5
3- Aralarında Konuşan Sesler	0	1	2	3	4	5
4- Somatik veya Taktıl Varsanıları	0	1	2	3	4	5
5- Koku Varsanıları	0	1	2	3	4	5
6- Görme Varsanıları	0	1	2	3	4	5
7- Global Olarak Varsanılar	0	1	2	3	4	5
Altölçek Toplam					(
HEZEYANLAR						
8- Kötülük Görme Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
9- Kıskaçlık Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
10- Suçluluk ve Günahkarlık Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
11- Büyüklük Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
12- Dinsel Hezeyanlar	0	1	2	3	4	5
13- Somatik Hezeyanlar	0	1	2	3	4	5
14- Alınma Hezeyanlar	0	1	2	3	4	5
15- Kontrol Edilme Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
16- Düşünce Okuma Hezeyanları	0	1	2	3	4	5
17- Düşünce Yayınlanması	0	1	2	3	4	5
18- Düşünce Sokulması	0	1	2	3	4	5
19- Düşünce Çekilmesi	0	1	2	3	4	5
20- Global Olarak Hezeyanlar	0	1	2	3	4	5
Altölçek Toplam					(

GARİP DAVRANIŞLAR

21-Giyim ve Görünüş	0	1	2	3	4	5
22-Sosyal ve Cinsel Davranış	0	1	2	3	4	5
23- Saldırganlık ve Taşkın Davranış	0	1	2	3	4	5
24- Tekrarlayıcı veya Stereotipik Davranış	0	1	2	3	4	5
25- Global Olarak Garip Davranış	0	1	2	3	4	5

Altölçek Toplam (

POZİTİF FORMAL DÜŞÜNCE

26- Düşüncenin Raydan Çıkması	0	1	2	3	4	5
27- Teğetleme	0	1	2	3	4	5
28- Dikişsizlik	0	1	2	3	4	5
29- Mantıkdışılık	0	1	2	3	4	5
30- Çevresel Konuşma	0	1	2	3	4	5
31- Basınçlı Konuşma	0	1	2	3	4	5
32- Çelinebilir Konuşma	0	1	2	3	4	5
33- Ses Çağırışım	0	1	2	3	4	5
34- Global Olarak Formal Düşünce Bozukluğu	0	1	2	3	4	5

Altölçek Toplam (

Tablo -5
POZİTİF BELİRTİLERİ DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ (SAPS)

DEĞERLENDİRİCİLER ARASI GÜVENİRLİK

İtem No	Görüş Birliği Oranı	Şans Oranı	Kappa Sayısı	Ortalama Skor	İtem Skorları Varyansı
1.	.935	.512	.658	.935	2.46
2.	.903	.640	.731	.484	1.12
3.	.903	.738	.631	.484	1.46
4.	.968	.657	.906	.258	.40
5.	.903	.747	.617	.194	.16
6.	.839	.668	.514	.290	.28
7.	.935	.776	.877	1.032	2.37
8.	.710	.224	.626	1.774	1.65
9.	.871	.646	.635	.387	.71
10.	.968	.739	.876	.226	.45
11.	.871	.503	.741	.935	2.33
12.	.903	.819	.466	.129	.18
13.	.774	.502	.547	.677	1.36
14.	.839	.561	.633	.710	1.55
15.	.903	.698	.679	.226	.38
16.	.903	.765	.588	.290	.68
17.	.968	.822	.819	.970	.09
18.	.935	.877	.475	.970	.09
19.	.903	.737	.632	.226	.31
20.	.871	.226	.833	1.806	2.23
21.	.903	.515	.800	1.000	.47
22.	.839	.468	.697	1.097	.62
23.	.871	.299	.816	1.226	2.05
24.	.742	.413	.560	1.161	.47

TEST-TEKRAR TEST GÜVENİRLİĞİ

Görüş Birliği Oranı	Şans Oranı	Kappa Sayısı	Ortalama Skor	İtem Skorları Varyansı
.839	.534	.654	.935	2.46
.774	.657	.342	.484	1.12
.903	.737	.632	.484	1.46
.774	.697	.254	.258	.40
.839	.761	.326	.194	.16
.774	.652	.350	.290	.28
.742	.494	.490	1.032	2.37
.355	.199	.195	1.774	1.65
.774	.641	.371	.387	.71
.935	.818	.646	.226	.45
.742	.600	.354	.935	2.33
.935	.849	.572	.129	.18
.516	.479	.72	.677	1.36
.548	.494	.107	.710	1.55
.871	.770	.439	.226	.38
.806	.767	.170	.290	.68
.871	.874	-.025	.970	.09
.903	.903	.000	.970	.09
.839	.839	.000	.226	.31
.484	.223	.336	1.806	2.23
.645	.517	.265	1.000	.47
.452	.386	.107	1.097	.62
.355	.263	.124	1.226	2.05
.484	.438	.081	1.161	.47

DEĞERLENDİRİCİLER ARASI GÜVENİRLİK

İtem No	Görüş Birliği Oranı	Şans Oranı	Kappa Sayısı	Ortalama Skor	İtem Skorları Varyansı
25.	.903	.425	.832	1.355	.57
26.	.548	.230	.414	2.774	1.65
27.	.516	.233	.369	2.677	1.76
28.	.677	.272	.557	1.677	1.69
29.	.516	.247	.358	2.774	2.11
30.	.452	.258	.261	2.032	1.17
31.	.710	.379	.533	.903	1.42
32.	.806	.486	.623	.516	.72
33.	.968	.907	.652	.032	.03
34.	.742	.301	.631	2.903	1.22

TEST-TEKRAR TEST GÜVENİLİRLİĞİ

Görüş Birliği Oranı	Şans Oranı	Kappa Sayısı	Ortalama Skor	İtem Skorları Varyansı
.548	.420	.221	1.355	.57
.419	.255	.221	2.774	1.65
.516	.229	.372	2.677	1.76
.355	.185	.208	1.677	1.69
.419	.234	.242	2.774	2.11
.355	.250	.140	2.032	1.17
.710	.362	.545	.903	1.42
.645	.538	.232	.516	.72
.968	.968	.000	.032	.03
.710	.311	.579	2.903	1.22

KAYNAKLAR

1- Crow, T.S.: Two Syndromes of schizophrenia as one pole of psychosis. in Handbook of Schizophrenia Volume 2 (Ed. H. A. Nasrallah) Elsevier 1987.

2- Andreasen, N. C.: Scale for the Assessment of Positive Sym

toms, Department of Psychiatry College of Medicine the University of Iowa, 1984.

3- Spitzer, R.L. at all :Problemes of Clasification: Reliability and validity. in Psychopharmacology: A generation of progres (Ed. M.A. Lipton and A.DiMascio) Raven Press, New York,1978.